

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 1, 2021 | 28.01.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.1.10](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.10)

УДК 339.96

JEL classification: J53

*V. G. Panchenko,
д. е. н., директор,
Аналітичний центр економіко-правових досліджень та прогнозування
Федерації роботодавців
ORCID ID: 0000-0002-5578-6210
H. V. Reznikova,
д. е. н., професор,
професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин,
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0003-2570-869X
O. A. Ivashchenko,
к. е. н., доцент,
завідувач кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
Національна академія статистики, обліку і аудиту
ORCID ID: 0000-0002-8490-778X*

ВІД ВІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН ДО УГОД ПРО ВІЛЬНУ ТОРГІВЛЮ: ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВИМІР МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

*V. Panchenko
Doctor of Economic Sciences,
Director of Analytical Center For Economic And Legal Research And Forecasting,
The Federation of Employers of Ukraine
N. Reznikova
Doctor of Economic Sciences,
Professor of the Department of World Economy and International Economic Relations,
Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv
O. Ivashchenko
PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Economics and Management of
Foreign Economic Activities, National Academy of Statistics, Accounting and Audit*

FROM FREE ECONOMIC ZONES TOWARD FREE TRADE AGREEMENT: AN INTEGRATION DIMENSION OF CHINA'S INTERNATIONAL COMPETITIVENESS

В статті, мета якої полягає у встановленні особливостей використання Китайською Народною Республікою потенціалу вільної торгівлі та переваг інтеграційних ініціатив

інструментами як внутрішньої економічної політики, так і зовнішньої політики, досліджено новітній феномен інтеграційного неопротекціонізму. Останній запропоновано інтерпретувати як інструмент реалізації економічних, політичних, безпекових інтересів країн, що базується на використанні потенціалу інтеграційних об'єднань шляхом координації міжнародної економічної політики, яка проявляється в гармонізації національних політик країн-учасниць з метою максимізації спільного добробуту. Проведено аналіз укладеної п'ятнадцятьма країнами Тихоокеанського регіону наймасштабнішої угоди про вільну торгівлю, яка носить назву Регіональне всеохоплююче економічне партнерство (РВЕП) та інтерпретовано її вплив на сучасну систему міжнародних економічних відносин. Досліджено особливості реалізації КНР політики відкриття вільних економічних зон (ВЕЗ) як дієвого інструменту зменшення нерівномірності та асиметрій розвитку всередині країни. Стверджується, що попри те, що усі ці зони мають відповідну спеціалізацію і націленість на інтеграцію з країнами – сусідами, в них присутній виразний імператив на стимулювання реформ в провінціях, на території яких вони розташовані. Доводиться, що поряд зі стимулюванням внутрішньої та зовнішньої торгівлі й залученням прямих іноземних інвестицій, нові ВЕЗ мають преференції щодо імпорту, обробки, виробництва та експорту товарів, податкових пільг та швидких процедур інвестування, що сприяє притоку капіталу. Характерною особливістю нових китайських ВЕЗ визнається те, що вони органічно доповнюють Регіональні торгові угоди, підписані на рівні країн. Виявлено, що роль ВЕЗ у реформах Китаю полягає також у призупиненні відтоку високотехнологічних підприємств до інших країн Південно-Східної Азії та залученні надійних альтернативних торгових партнерів для отримання енергетичних та сільськогосподарських товарів. Відтак нові пілотні зони покликані забезпечити для Китаю нові канали торгівлі та інвестицій, тим самим зменшуючи негативні наслідки погіршення відносин із США. Доведено, що ВЕЗ в Китаї розширили свої функції за межі початкової концепції створення нижчих бар'єрів для імпорту, експорту та міжнародної торгівлі. Вони використовуються як полігон для реформ і як канал для регіональної торгівлі в певних галузях. Такі ВЕЗ часто мають цілком конкретні стимули та переваги і можуть часто змінювати умови залежно від місцевих пріоритетів, про що попереджають усіх міжнародних інвесторів. Податкові та інші преференції часто стають менш важливими для іноземних інвесторів, ніж розміщення в комфортному технологічному кластері. Зроблено висновок, що Китай, завчасно усвідомивши ризики дефрагментації виробничих ланцюгів, стартом РВЕП, підживлюваного мережею ВЕЗ всередині країни, — події, без перебільшення, геополітичного масштабу, зробив все для того, аби лишитись центром азійських ланцюгів поставок та виробництва. Відтак нова Зона вільної торгівлі як результат підписаної угоди РВЕП — це зона геополітичного впливу, яка передбачає побудову нового регіонального простору інструментами «дипломатії шепоту», а не галасної дипломатії сили.

This article investigates a novel phenomenon of the integration protectionism with the aim of identifying the specificities in exploiting the potentials of free trade and advantages of integration initiatives by the Chinese People's Republic using the tools of internal economic policies and external policies. The integration protectionism is proposed to be interpreted as a tool for implementing economic, political and security interests of countries, which is based on the exploitation of potentials of integrative associations through coordinating international economic policies, which is manifested in the harmonized domestic policies of the countries involved, in order to maximize the shared welfare. A review of the most massive free trade agreement, named "The Regional Comprehensive Economic Partnership" (RCEP), is made, with interpreting its impact on the current system of international economic relations. The specificities of China's implementation of the policy designed to open free trade zones as an efficient tool for reducing irregularities and asymmetries in the domestic development is investigated. Although all these zones have respective specializations and focus on integration with neighboring countries, they feature a pronounced imperative on stimulating reforms in the provinces on which territories they are located. It is

demonstrated that apart from stimulating internal and external trade and attracting foreign direct investment, new free trade zones enjoy preferences on imports, processing, manufacturing and exports of goods, tax preferences and quick procedures of investment, which encourages the capital inflow. Admittedly, a distinctive feature of new Chinese free trade zones is that they constitute an organic supplement to regional trade agreements signed at country level. It is revealed that another role of free economic zones in the Chinese reforms is to suspend the outflow of high tech enterprises to other countries of South Eastern Asia and invite reliable alternative trade partners to receive energy and agricultural commodities. Therefore, new pilot zones are designed to provide new trade and investment channels for China, thus mitigating adverse effects of the worsened relations with the U.S.

It is demonstrated that free trade zones in China could expand their functions beyond the boundaries of the primary concept of creating lower barriers for imports, exports and international trade. They are used as a polygon for reforms and a channel for regional trade in some industries. Such free trade zones often have quire specific stimuli and advantages, and they can often change the conditions depending on local priorities, on which all the international investors are warned. Tax and other preferences often become less important for foreign investors than the location in a comfortable technological cluster. The conclusion is made that China, having realized the risks of defragmentation of production chains beforehand, by launching Regional Comprehensive Economic Partnership fueled by free trade zones inside the country, i. e. an event of truly geopolitical scales, made its best to remain at the core of Asian supply and production chains. So, the new Free Trade Area, resulting from the signed Free Trade Agreement, is a zone of geopolitical impact, designed to create a new regional area by tools of “diplomatic whisper” rather than a noisy diplomatic force.

Ключові слова: *інтеграційний неопротекціонізм; Угода про вільну торгівлю; вільна економічна зона; міжнародна конкурентоспроможність; міжнародна економічна політика КНР.*

Keywords: *integration neo-protectionism; free trade agreement; free economic zone; international competitiveness; China’s international economic policy.*

Постановка проблеми. На метарівні міжнародної економічної політики (МЕП) дедалі виразніше виокремлюється інтеграційний неопротекціонізм як інструмент реалізації економічних, політичних, безпекових інтересів країн, що базується на використанні потенціалу інтеграційних об’єднань шляхом координації міжнародної економічної політики, яка проявляється в гармонізації національних політик країн-учасниць з метою максимізації спільного добробуту. Інтеграційний неопротекціонізм може стосуватись узгодження економічних і політичних заходів різних держав включно з можливою передачею окремих повноважень наднаціональним органам. До його проявів ми можемо включати: *формування поглиблених і розширених форм класичних стадій міжнародної економічної інтеграції* (поглиблені і розширені зони вільної торгівлі; поглиблені і розширені митні союзи) з метою забезпечення полегшеного доступу до ринків; *розвиток секторальних (галузевих) економічних союзів країн в умовах глобалізації; формування інноваційного, енергетичного, фіскального, банківського союзів; розвиток валютних союзів; укладання регіональних торговельних угод (РТУ); розвиток стратегічних партнерств [1].*

Інтеграційний неопротекціонізм може стосуватись узгодження економічних і політичних заходів різних держав включно з можливою передачею окремих повноважень наднаціональним органам, що, серед іншого, символізує незалежність як сучасний етап глобалізації [2]. В цьому контексті укладання РТУ фактично є результатом компромісу протекціоністських та антипротекціоністських сил [3-7]. Підтримка вільної торгівлі виходить від споживачів, галузей, що залежать від імпорту продукції, та від експортних галузей економіки. Водночас підприємства, що конкурують на внутрішньому ринку, зазвичай активно підтримують обмежувальні заходи. Без сумнівів, такі антагоністичні інтереси впливають на процес регіональної інтеграції та зовнішню торговельну політику [5]. Підтримка ЗВТ найбільш вірогідна за таких умов: якщо переорієнтація торгівлі знаходиться на високому рівні; якщо з угоди вилучити галузі промисловості, які найбільше протидіють регіональній інтеграції, або гарантування більш тривалого періоду їх пристосування до нових умов господарювання.

Формування мегарегіональних торговельних альянсів (МРТА) (наприклад, мегарегіональні інтеграційні процеси в АСЕАН; формування Регіонального всеосяжного економічного партнерства; перспективи

економічної інтеграції між Китайською Народною Республікою (КНР), Японією та Південною Кореєю; формування торговельного блоку країн Латинської Америки; активізація інтеграційних процесів у Тихоокеанському регіоні в рамках Угоди про тісніші економічні відносини є ще одним проявом інтеграційного неопротекціонізму. У той час як МРТА і РТУ надають значні вигоди своїм членам, вони можуть погіршувати умови торгівлі інших країн. Вигоди конкурентоспроможності, що створилися в цих нових блоках потенційно можуть спричинити ефект відхилення торгівлі – зміну торговельних потоків від більш ефективних експортерів, які не є членами об'єднання, в сторону менш ефективних країн-членів. Крім того, РТУ можуть призвести до т.зв. «ефекту ерозії преференцій» (що характеризується зниженням середньої питомої ціни продукції одержувача преференцій на ринку обраного партнера в результаті реалізації останнім політики лібералізації імпорту в рамках впровадження ним режиму найбільшого сприяння в процесі укладання РТУ) в системі преференцій для найменш розвинених країн (НРК) [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. О. Булатова [9-11], аналізуючи процеси регіоналізації світової економіки та, зокрема, трансконтинентальної інтеграції, інтерпретує інтеграційну політику держав як одну з детермінуючих компонент політики просування національних економічних інтересів. С. Даниленко та О. Гальона [12] на високому методологічному рівні досліджували питання, пов'язані із розвитком взаємовідносин Китайської Народної Республіки, яку Р. Деліос, М. Бу та К. Абдуллахі обґрунтовано наділяють рисами супресии [13-15], з центральноазійськими країнами, зокрема щодо політико-економічних пріоритетів КНР в Центральній Азії в контексті її зовнішньої політики в регіоні. Ю. Макуха вивчав вплив посилення економічної взаємозалежності країн Східної Азії на стимулювання розвитку регіональних товарних і фінансових потоків, синхронізацію бізнес-циклів і інших форм взаємних економічних і соціальних зв'язків [16], які, як зазначає Д. Стадвел, виступають детермінантами азійського економічного дива [17]. У фокусі наукових інтересів А.Шлапак опинився інтеграційно-диверсифікаційний ресурс підвищення фінансової конкурентоспроможності країн Південно-Східної Азії, що дозволило науковцю провести сценарний аналіз формування регіонального фінансового простору [18]. Особливості економічного співробітництва КНР і АСЕАН в контексті сучасних тенденцій регіоналізму, що базувались на проголошених зовнішньополітичних концепціях (доктрина «йти зовні» (2000), доктрина «мирного піднесення Китаю» (2003), теорія «гармонійного світу» (2005)) і реалізувалась в рамках різних дипломатичні ініціативи («усмішлива дипломатія», «публічна дипломатія» і «добросусідська дипломатія»), викладені в теоретичному доробку Ч.Цзюнь [19], А. Малюти [20], О. Чернової [21], Р. Зварича [22; 23] та інших.

Мета статті полягає у встановленні особливостей використання Китайською Народною Республікою потенціалу вільної торгівлі та переваг інтеграційних ініціатив інструментами як внутрішньої економічної політики, так і зовнішньої політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. 15 листопада 2020 року п'ятнадцять країн Тихоокеанського регіону підписали наймасштабнішу угоду про вільну торгівлю, яка носить назву Регіональне всеохоплююче економічне партнерство (англ. «*The Regional Comprehensive Economic Partnership*», *RCEP*). Це не зовсім типова Угода про вільну торгівлю, адже покриває не лише торгівлю товарами, але й послугами, інвестиції, електронну комерцію, телекомунікації і авторське право. При цьому, поза межами угоди залишено проблеми навколишнього середовища і трудові відносини. Країни-підписанти мають сподівання, що за допомогою RCEP їм вдасться прискорити відновлення своїх економік, які зазнали серйозних втрат через пандемію коронавірусу.

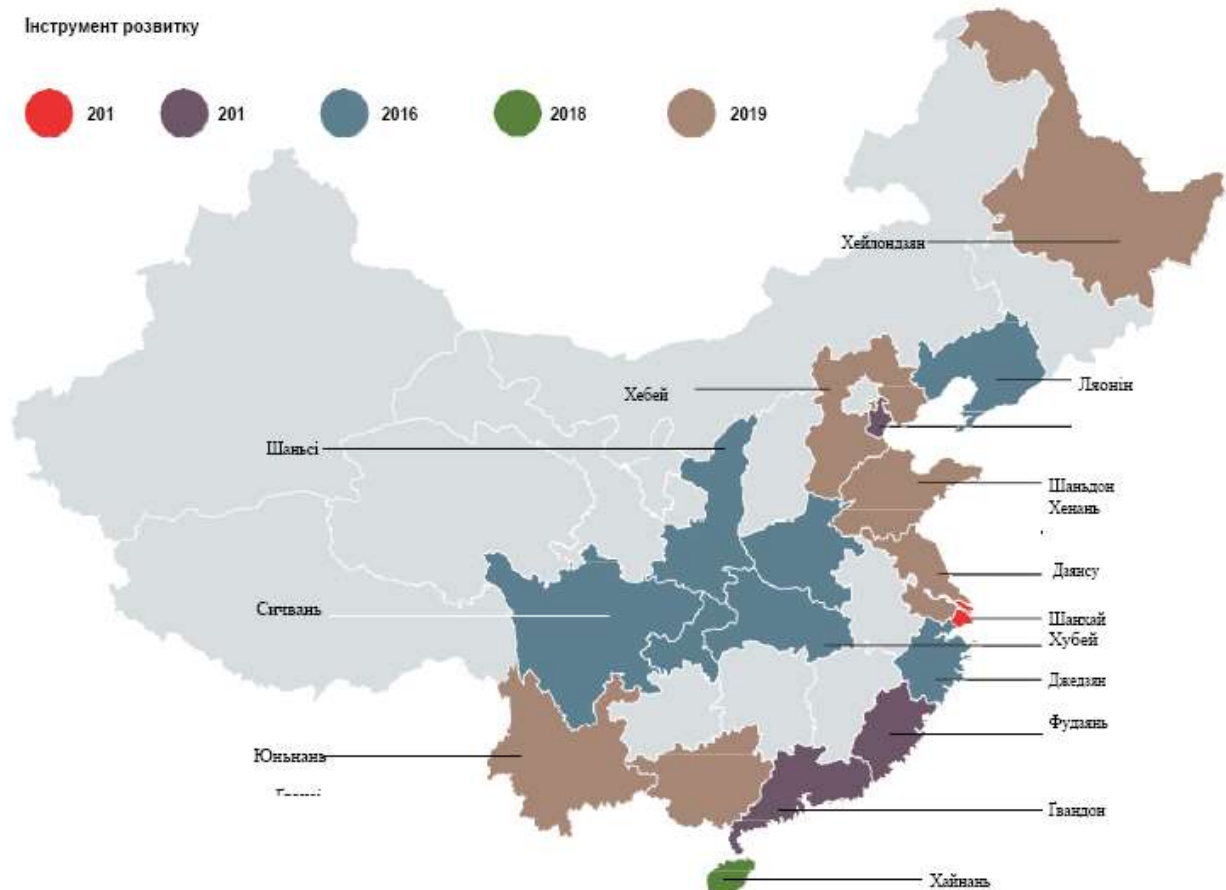
В той час, коли США розпочали перегляд в 2018 році Північноамериканської угоди про вільну торгівлю (англ. «*North American Free Trade Agreement*», *NAFTA*) з найближчими союзниками — з Канадою і Мексикою, а також «заморозили» Трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство (англ. «*Transatlantic Trade and Investment Partnership*», *TTIP*) з Євросоюзом, Китай гуртує навколо себе 2,2 мільярди споживачів і зосереджує 36% світового ВВП. Власне, сама ідея перезапуску NAFTA в USMCA (англ. «*The new United States-Mexico-Canada Agreement*») стала результатом усвідомлених проблем і труднощів внаслідок часто протилежних бізнес-інтересів підприємств країн-учасниць, а також змін кон'юнктурного характеру. Зокрема, гострі розбіжності періодично виникали з питань торгівлі так званими «чутливими» товарами (м'ясо-молочна продукція, свіжі фрукти і овочі, цукор), що мали особливо важливе значення для національних виробників і споживачів, регулювання інвестиційної діяльності та транскордонної міграції робочої сили. Але перегляд NAFTA мав геоекономічне та геополітичне підґрунтя, про що свідчила вказівка на об'єднання економік Північної Америки «...з метою посилення їхніх міжнародних позицій». Прикметно, що в договір було включено положення про те, що «...торговий альянс одного з партнерів з «державою з неринковою економікою» [а в умовах торговельних війн з Китаєм, на увазі мався, перш за все, саме він] дає право двом іншим учасникам USMCA протягом шести місяців вийти з угоди і укласти двосторонній економічний пакт [24; 25]. Тим самим США фактично відрізали можливість для Китаю у відповідь на американські торговельні санкції прийняти і реалізувати рішення про розміщення виробничих потужностей в Мексиці або Канаді, тим самим отримавши можливість виходу на ринок США з «чорного ходу».

Здавалося б, підписана RCEP стала таким собі резервним майданчиком для Китаю після кількох років торгових війн зі США [26-28]. Насправді процес підготовки RCEP відбувався значно довше, а саме вісім років, задовго до того, як почалися відкриті торговельні суперечки зі США (підписання повинне було відбутися на початку 2020 року, однак пандемія внесла свої корективи - навіть анонсована процедура відбулася у онлайн режимі) [29].

Ця угода розглядається підписантами як альтернатива Транстихоокеанському партнерству (англ. «*Trans-Pacific Partnership*», *TPP*). Після того, як США вийшли з угоди, Японія переконала інших партнерів співпрацювати, щоб зберегти і прийняти положення TPP за допомогою нової торгової угоди під назвою «Всеосяжна і прогресивна угода для Транстихоокеанського партнерства» (англ. «*Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership*»). Цю угоду, підписану Австралією, Брунеєм, Канадою, Чилі, Японією, Малайзією, Мексикою, Новою Зеландією, Перу, Сінгапуром і В'єтнамом ще називають TPP11. Підписантами ж RCEP є 10 членів ASEAN (В'єтнам, Таїланд, Філіппіни, Лаос, Камбоджа, М'янма, Малайзія, Сінгапур, Індонезія, Бруней), а також їхні найбільші країни-партнери Австралія і Нова Зеландія, Китай, Японія, та Південна Корея. Поки що не приєдналася Індія, яка минулого року вийшла з переговорів, посилаючись на дискримінаційність відкриття свого сільськогосподарського та виробничого секторів для більшої іноземної конкуренції. Лідери ASEAN заявили, що «...вони все ще мають намір розширити торгівлю з Індією, і що двері для розширення вільної та справедливої економічної зони залишаються для неї відкритими».

Цікавим є те, що за поширеної практики розірвання чи послаблення регіональних угод, якщо ті охоплюють велику кількість країн, і стають на заваді реалізації експортно орієнтованих моделей розвитку та програм масштабної індустріалізації (на що, зокрема, налаштований В'єтнам), Тихоокеанська угода RCEP все таки з'явилася. Про відкриття таких шести зон і було оголошено в Китаї ще в 2019 році, майже одночасно з оголошенням про готовність RCEP. Іншими словами, підготовка міждержавної Угоди про вільну торгівлю супроводжувалась активним використанням потенціалу ВЕЗ на території Китаю, використовуючи їх в якості знаряддя набуття конкурентоспроможності та розвитку територій.

Цзянсу, Шаньдун, Хебей, Хейлунцзян, Гуансі та Юньнань (Jiangsu, Shandong, Hebei, Heilongjiang, Guanxi, and Yunnan) доповнили вже існуючі дванадцять зон, і відтепер їх в Китаї стало двадцять одна [30; 31]. Ці зони — частина реформ, які оголошені як такі, що продовжують відкривати економіку Китаю з метою розвитку недорозвинутих провінцій, а відтак зменшення нерівномірності та асиметрій розвитку всередині країни.

Рис. 1. Вільні економічні зони як інструмент соціально-економічного розвитку КНР
Джерело: [30]

Нові зони розташовані вздовж прибережних або прикордонних регіонів і слугуватимуть основними «воротами» для торгівлі та інвестиційних потоків з Росією, Японією, Південною Кореєю та В'єтнамом. Сама китайська влада говорила, що ці зони стають не лише відкритими територіями, а ще більше – «костями вглиб китайських провінцій» після запровадження США тарифів на обсяги в 300 млрд. дол. США китайських товарів і зустрічних тарифів на 75 млрд. дол. США на американські товари. Такими зонами Китай прагне зміцнити

свою слаборозвинуту в провінціях економіку та забезпечити міцніші регіональні зв'язки, продовжуючи підсилення Ініціативи «Пояс і шлях» (англ. «*Belt and Road Initiative*»), щоб компенсувати вплив торгових війн.

Разом з відкриттям нових зон, збільшуються й існуючі зони (так, вільна зона Шанхаю нещодавно була збільшена майже вдвічі, додавши безліч нових пільг та іншої підтримки для підприємств). Поряд зі стимулюванням внутрішньої та зовнішньої торгівлі й залученням прямих іноземних інвестицій нові зони мають переваги щодо імпорту, обробки, виробництва та експорту товарів, податкових пільг та швидких процедур інвестування, що сприяє притоку капіталу.

Характерною особливістю нових китайських FTZ (*вільних економічних зон зі значно більшими можливостями*) є те, що вони органічно доповнюють Регіональні торгові угоди (РТУ), підписані на рівні країн. Ці зони розміщуються на кордонах з країнами – адресатами розширення торгівельних зв'язків. Наприклад, зона Юньнань не має виходу до моря, але межує з В'єтнамом, Лаосом та М'янмою; зона Гуансі розміщена в південному автономному регіоні, що межує з В'єтнамом; зона Хейлунцзян в північно-східній провінції межує з Росією; зони Шаньдун, Цзянсу та Хебей розмістилися в прибережних провінціях, розташованих через протоку з Південною Кореєю та Японією.

Усі ці зони мають відповідну спеціалізацію і націленість на інтеграцію з країнами – сусідами. Проте з'явилися також додаткові завдання стимулювання реформ в самих провінціях, тому зони називаються пілотними – після успішного застосування в них спеціальних режимів відповідно до стратегічного позиціонування та місцевих особливостей ці умови поширюються далі вглиб Китаю. Насьогодні зони є невеликими за розмірами – всього 120 кв. км, але мають потенціал до поширення і спеціалізації: FTZ Шаньдун буде зосереджена на пришвидшенні розвитку морської галузі, промислового фінансування, штучного інтелекту, а також охорони здоров'я, на використанні стратегічного розташування для збільшення торгової співпраці між Китаєм, Японією та Південною Кореєю.

Однією з головних цілей FTZ Цзянсу є сприяння співпраці з провінціями та містами «Економічного поясу Шовкового шляху» та дельти річки Янцзи для сприяння регіональному інтегрованому розвитку. Вона включатиме конкретні інструменти підвищення рівня інвестиційного співробітництва, посилення фінансової підтримки реальної економіки, підтримки інновацій та розвитку обробної промисловості. FTZ Хейлун буде ключовим рушієм активізації Північно-Східного Китаю. Вона підтримуватиме нові галузі, такі як високотехнологічне обладнання, інтелектуальне виробництво та нова енергетика, а також стимулюватиме комерціалізацію технологічних досягнень. Це також допоможе активізувати економіку уздовж старопромислового поясу Китаю, посилюючи співпрацю між Китаєм та Росією, а також усім регіоном Східної Азії.

Пілотна FTZ Хебей сприятиме скоординованому розвитку Пекіну, Тяньцзіня та Хебея (інакше відомого як регіон Цзінь-Цзінь-Цзи) за допомогою розвитку нового району Сюнган шляхом фінансових інновацій, цифрових технологій та платформ, а також прискорення технологічних досягнень у галузі біомедицини та охорони здоров'я. Пілотна FTZ Юньнань розміщена біля важливого економічного коридору, що з'єднує «Шовковий шлях» та «Економічний пояс» річки Янцзи. Таким чином, зона діятиме як канал, що з'єднує Китай з країнами Південної та Південно-Східної Азії та будуватиме, як задекларовано в установчих документах, «територію здорового способу життя світового рівня шляхом впровадження високотехнологічних медичних послуг як всередині країни, так і призначених на експорт». FTZ Гуансі функціонуватиме як міжнародний сухопутний та морський торговий коридор, що з'єднує Китай з іншими країнами АСЕАН, такими як В'єтнам, Лаос, Таїланд та Філіппіни. Будучи важливим шлюзом, що зв'яже сухопутні та морські шляхи «Шовкового шляху» ХХІ століття усі зони «...стануть ключовими воротами для туризму, транскордонного фінансування та логістики» [32].

Роль вільних економічних зон у реформах Китаю полягає також у призупиненні відтоку високотехнологічних підприємств до інших країн Південно-Східної Азії та залученні надійних альтернативних торгових партнерів для отримання енергетичних та сільськогосподарських товарів. Відтак нові пілотні зони покликані забезпечити для Китаю нові канали торгівлі та інвестицій, тим самим зменшуючи негативні наслідки погіршення відносин із США. Вільні економічні зони також повинні припинити загальне зменшення інвестицій у Китай, що відбувається через їхній відтік зі старих зон (наприклад, у 2018 році зона Далянь зазнала значного падіння прямих іноземних інвестицій на 17,6%, Шанхай – на 3,5%).

Китай навіть пішов на зміни у Законі «Про інвестиції». Чисельні скарги іноземних компаній стосувались: примусової передачі технологій в обмін на отримання частки китайського ринку (не менше 20% компаній); звинувачень у крадіжках державними органами технологій і патентів та вимог примусової репатріації капіталу; загрози того, що іноземні інвестиції можуть бути експропрійовані за «особливих обставин» та «в інтересах суспільства» і підлягають широким трактуванням національної безпеки, що дає китайському уряду законодавчу основу для «помсти» іноземній компанії у випадку міжнародної суперечки.

Рух у бік більшої лібералізації інвестиційної політики – вимушена дія уряду, яка, в поєднанні з підписанням Регіонального всеохоплюючого економічного партнерства (*RCEP*) та новими пілотними зонами FTZ повинна, на думку китайського уряду, змінити ситуацію на краще. Зони вільної торгівлі в Китаї розширили свої функції за межі початкової концепції створення нижчих бар'єрів для імпорту, експорту та міжнародної торгівлі. Вони використовуються як полігон для реформ і як канал для регіональної торгівлі в певних галузях. Такі FTZ часто мають цілком конкретні стимули та переваги і можуть часто змінювати умови залежно від місцевих пріоритетів, про що попереджають усіх міжнародних інвесторів. Податкові та інші

преференції часто стають менш важливими для іноземних інвесторів, ніж розміщення в комфортному технологічному кластері.

Чи допоможе Китаю політика «чотирьох стимулів» — Новий шовковий шлях, Регіональне всеохоплююче економічне партнерство, нові пілотні вільні зони і зміни в інвестиційному законодавстві зупинити відтік високотехнологічних компаній і повернути процес у зворотному напрямку? Поки існує невизначеність та зростання витрат на робочу силу, такі технологічні гіганти, як HP, Dell, Microsoft, Amazon та Apple прагнуть перенести більшу частину своєї виробничої мережі за межі Китаю. Торгова війна між США та КНР не була єдиною причиною рещорингу компаній за межі Китаю, хоча вона значно пришвидшила процес прийняття відповідних рішень фірмами. Зростання вартості робочої сили, внутрішня конкуренція, труднощі з репатріацією прибутку та проблеми захисту інтелектуальної власності — це фактори, що чинять посилений тиск на іноземні високотехнологічні фірми. У 2020 році компанія Apple оголосила, що буде переносити 30% своїх виробничих потужностей з Китаю в Південно-Східну Азію, як і Lenovo Group, Acer та Asustek Computer, що може бути опосередковано інтерпретовано як подальше становлення відносин незалежності, аніж прояв деглобалізаційних процесів [33]. Проте не всі компанії-виробники покидають Китай, адже більшість з них мають намір перенести лише певні сегменти свого виробництва, оскільки Китай залишається надзвичайно важливим ринком. Google переніс значну частину виробництва своїх материнських плат, пов'язаних із США, до Тайваня і Малайзії; Quanta Computer, Foxconn Technology та Inventec перенесли частину виробництва до Тайваню, Мексики та Чехії. Інші компанії диверсифікують свої ланцюги виробництва, щоб зменшити майбутні ризики та вийти на нові ринки. Foxconn вже чверть виробничих потужностей переніс за межі Китаю, в тому числі до Індії. Компанії також втілюють плани адаптації до нового стану. Samsung спростив свою корпоративну структуру, створивши 11 дочірніх компаній, що діють незалежно в 28 регіонах. Компанія NewAir Appliances, що виробляє побутову техніку, випустила на ринок близько 50 оновлених товарів, реалізуючи стратегію цінової конкуренції.

Голландська транснаціональна компанія електроніки Philips переносить виробництво ультразвукового обладнання в Китай, а дихальних масок — у США. Таким чином, вони прагнуть досягти швидко зростаючого споживчого попиту в кожній країні та обійти будь-які тарифи на імпорт, які застосовувались би в іншому випадку. Для того, щоб охопити і ті компанії, які переміщують частини свого виробництва з Китаю в близько розташовані до нього країни, застосовується стратегія «Китай +1» — стратегія, спрямована на зменшення операційних витрат, диверсифікацію робочої сили та ланцюгів поставок, а також вихід на нові ринки. При цьому Китай прагне залишитись ядром ланцюга поставок компаній, що вдаються до її реалізації, одночасно забезпечуючи надзвичайно сміливий ринок і нівелюючи страхи втрати технологічних секретів.

Висновки. Описане вище підпадає під поняття «інтеграційного неопротекціонізму» — складної системи інструментів регуляторної та економічної політики, спрямованої на «прив'язування» до себе ринків сусідніх країн, одночасно з використанням їхніх можливостей з виробництва та/або викривлення існуючих регіональних домовленостей щодо ведення виробничої діяльності.

Іноземні компанії, які хочуть диверсифікувати виробництво поза Китаєм, віддають перевагу розташуванню поблизу, в країнах Південно-Східної Азії, які все частіше розглядаються як конкурентоспроможні альтернативи Китаю з їх меншими витратами на робочу силу, швидкозростаючою економікою, зростанням виробничих можливостей та сприятливим інвестиційним кліматом. Тож Китай, завчасно усвідомивши ризики дефрагментації виробничих ланцюгів, стартом Регіонального всеохоплюючого економічного партнерства підживлюваного вільними економічними зонами всередині країни, — події, без перебільшення, геополітичного масштабу, зробив все для того, аби лишитись центром азійських ланцюгів поставок та виробництва. Відтак нова зона вільної торгівлі — це зона геополітичного впливу, яка передбачає побудову нового регіонального простору інструментами «дипломатії шепоту», а не галасної дипломатії сили.

Література.

1. Іващенко О.А., Резнікова Н.В. Стратегічне партнерство як нова форма економічної інтеграції: аспекти незалежності ЄС та КНР. *Економіка та держава*. 2015. № 12. С. 6-9.
2. Резнікова Н. В., Іващенко О.А. Інтеграційні прояви незалежності: ризики регіональної взаємозалежності в контексті протиріч глобалізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 6. С. 7-11.
3. Bulatova O. V., Panchenko V. G. Regional trade agreements and the dialectics of protectionism and liberalism: new vectors of competitiveness. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: економіка*. 2018. Вип 15. С. 114-124.
4. Bulatova O. V., Panchenko V. G. Neo-protectionism as a challenge to the liberal regulation. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: економіка*. 2018. Вип 16. С. 86-93.
5. Панченко В. Г., Резнікова Н.В. Неопротекціонізм як інструмент усунення внутрішньої суперечності лібералізму. *Ефективна економіка*. 2016. №1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5781>
6. Резнікова Н.В., Іващенко О.А. Перспективи укладання і потенційні економічні ефекти регіональних торговельних угод в Південно-Східній Азії: аспекти незалежності в контексті нового регіоналізму. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 21. С. 29-34
7. Панченко В. Г., Резнікова Н. В. Регіональні торговельні угоди як інструмент політики економічного патріотизму в контексті інтеграційного неопротекціонізму. *Науковий вісник Ужгородського*

- національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2017. Вип. 15. С. 67–71.
8. Александряки К. «Эрозия предпочтений»: повод для беспокойства? Финансы и развитие. 2005. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/rus/2005/03/pdf/alexandr.pdf>
9. Булатова О. Потенціал розвитку трансконтинентальної інтеграції. *Журнал європейської економіки*. 2014. Т. 13 (3). С. 248–272.
10. Bulatova O. Regionalization of the world economy. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: економіка*. 2016. Вип. 12. С. 153-161.
11. Reznikova N., Panchenko V., Bulatova O. The policy of economic nationalism: from origins to new variations of economic patriotism. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4 (4). P. 274-281.
12. Даниленко С., Гальона О. Політико-економічні пріоритети Китаю в Центральній Азії. *Міжнародні відносини*. 2016. № 1 (44/45). С. 13-21.
13. Dellios R. China: The 21st Century Superpower? 2005. URL: <https://www.casaasia.es/pdf/9200595422AM1127202862621.pdf>
14. Bu M. China in 2020: A New Type of Superpower. 2015. URL: <http://www.jstor.org/stable/10.7864/j.ctt127wj9.1>
15. Abdullahi K.T., Phiri J. Study on the Rise of China as a Dangerous Superpower. 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/330543814_Study_on_the_Rise_of_China_as_a_Dangerous_Superpower/citations
16. Макуха Ю.В. Політика економічної інтеграції країн Східної Азії і чинник Китаю. *Стратегія розвитку України*. 2011. №2. С.124-126.
17. Стадвелл Д. Чому Азії вдалося. Успіхи і невдачі найдинамічнішого регіону світу. Київ: Наш Формат, 2017. 448 с.
18. Шлапак А. Глобалізаційна диверсифікація фінансових ринків країн Південно-Східної Азії: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02. Київ, 2016. 22 с.
19. Цзюнь Ч. Економічне співробітництво КНР і АСЕАН. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2014. Вип. 19 С.237-241.
20. Малюта І.А. Сучасні інтеграційні процеси в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні: формування трансрегіональних мегаугод. *Проблеми економіки*. 2017. № 4. С. 24-30.
21. Чернова О. В., Валігура А.Т. Оцінка сучасного стану та тенденцій економічного розвитку Китаю в контексті глобалізації світогосподарських відносин. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 20. С. 43-52.
22. Зварич Р.Є, Резнікова Н.В., Івашенко О.А. Експансіоністські імперативи та детермінанти міжнародної економічної політики КНР. *Ефективна економіка*. 2019. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7286>
23. Zvarych R., Reznikova N., Ivashchenko O. Approaches to identifying the form of china's economic expansion in the context of global economy transnationalization: the commercial expansion case. *Ефективна економіка*. 2019. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/>
24. What Changed from NAFTA to USMCA? 2020. URL: <https://emsnow.com/what-changed-from-nafta-to-usmca/>
25. USMCA CHANGE IS HERE. The question isn't whether change is coming to North American trade. It's whether you're positioned to thrive in this new environment. 2020. URL: <https://www.livingstonintl.com/usmca/>
26. Reznikova N., Ivashchenko O., Aslanova E. США, Китай і Мексика в центрі торгової війни: зміст та специфіка розгортання економічних конфліктів в XXI столітті. 2020. URL: <http://194.44.12.92:8080/xmlui/handle/123456789/4710>
27. Reznikova N., Ivashchenko O., Panchenko V. Міжнародне співробітництво в сфері економічної дипломатії: досвід КНР крізь призму реалізації політики санкцій. 2020. URL: <http://194.44.12.92:8080/xmlui/handle/123456789/4985>
28. Торговельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання і розвиток у світі та Україні / наук. ред. В. Юрчишин. Київ: Заповіт, 2019. 188 с.
29. Summary of the Regional Comprehensive Economic Partnership Agreement. 2020. URL: <https://asean.org/storage/2020/11/Summary-of-the-RCEP-Agreement.pdf>
30. China's Six New Free Trade Zones: Where Are They Located? 2019. URL: <https://www.china-briefing.com/news/china-free-trade-zones-six-provinces/>
31. China's FTZ Count Rise to 21 After Beijing, Hunan and Anhui Are Newly Added. 2020. URL: <https://www.china-briefing.com/news/chinas-ftz-count-rise-to-21-after-beijing-hunan-and-anhui-are-newly-added/>
32. China announces six new pilot free trade zones. 2021. URL: http://www.xinhuanet.com/english/2019-08/26/c_138339873.htm
33. Ivashchenko O., Reznikova N. Projections of deglobalization in the contemporary international economic relations in the context of the paradigm of globalism. *Bulletin of Mariupol State University. Series: Economics*. 2018. Vol. 15. P. 98-106.

References.

1. Ivashchenko, O. and Reznikova, N. (2015), "Strategic partnership as a new form of economic integration: aspects of neo-dependency between the EU and China", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 12, pp. 6–9.
2. Reznikova, N. and Ivashchenko, O. (2016), "Integration manifestations of neo-dependence: risks of regional interdependence in the context of globalization controversies", *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 6, pp. 7–11.
3. Bulatova, O. V. and Panchenko, V. G. (2018), "Regional trade agreements and the dialectics of protectionism and liberalism: new vectors of competitiveness", *Bulletin of Mariupol State University. Series: Economics*, vol. 15, pp. 114–124.
4. Bulatova, O. V. and Panchenko, V. G. (2018), "Neo-protectionism as a challenge to the liberal regulation", *Bulletin of Mariupol State University. Series: Economics*, vol. 16, pp. 86–93.
5. Panchenko, V. G. and Reznikova, N. (2016), "Neo-protectionism as an instrument for eliminating the internal contradiction of liberalism", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5781> (Accessed 4 Jan 2021)
6. Reznikova, N. and Ivashchenko, O. (2015), "Prospects of signing regional trade agreements in north-eastern asia and their potential economic effects: aspects of neo-dependency in the context of new regionalism", *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 21, pp. 29–34.
7. Panchenko, V. G. and Reznikova, N. (2017), "Regional trade agreements as an instrument of economic patriotism policy in the context of integration neo-protectionism", *Uzhorod National University Herald. International Economic Relations And World Economy*, vol. 15, pp. 67–71.
8. Aleksandraki, K. (2005), "Erosion of preferences": cause for concern?" *Finance and Development*, [Online], available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/rus/2005/03/pdf/alexandr.pdf> (Accessed 5 Jan 2021)
9. Bulatova, O. (2014), "The potential for transcontinental integration", *Journal of European Economy*, vol. 13, no 3, pp.248–272.
10. Bulatova, O. (2016), "Regionalization of the world economy", *Bulletin of Mariupol State University. Series: Economics*, vol. 15, pp. 153–161.
11. Reznikova, N. Panchenko, V. and Bulatova, O. (2018), "The policy of economic nationalism: from origins to new variations of economic patriotism", *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 4, no 4, pp. 274–281.
12. Danylenko, S. and Halona, O. (2016), "Political and economic priorities of China in Central Asia", *International relations*, vol.1 (44/45), pp. 13–21.
13. Dellios, R. (2005), "China: The 21st Century Superpower?", available at: <https://www.casaasia.es/pdf/9200595422AM1127202862621.pdf> (Accessed 6 Jan 2021)
14. Bu, M. (2015), "China in 2020: A New Type of Superpower", available at: <http://www.jstor.org/stable/10.7864/j.ctt127wj9.1> (Accessed 6 Jan 2021)
15. Abdullahi, K.T. and Phiri, J. (2019), "Study on the Rise of China as a Dangerous Superpower", available at: https://www.researchgate.net/publication/330543814_Study_on_the_Rise_of_China_as_a_Dangerous_Superpower/citations (Accessed 6 Jan 2021)
16. Makukha, Yu.V. (2011), "The policy of economic integration of East Asian countries and the factor of China", *Development strategy of Ukraine*, vol. 2, pp.124–126.
17. Stadvell, D. (2017), *Chomu Azii vdalosia. Uspikhy i nevdachi najdynamichnishoho rehionu svitu* [Why Asia succeeded. Successes and failures of the most dynamic region of the world], Nash Format, Kyiv, Ukraine.
18. Shlapak, A. V. (2016), "Global Diversification of Financial Markets of South-East Asia", Ph.D. Thesis, World economy and international economic relations, Kyiv National Economics University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine.
19. Jun, C. (2014), "Economic cooperation between China and ASEAN", *Ukrainian science: past, present, future*, vol. 19, pp. 237–241.
20. Malyuta, I. (2017), "Modern integration processes in the Asia-Pacific region: the formation of transregional mega-agreements", *Problems of the economy*, vol. 4, pp. 24–30.
21. Chernova, O. and Valigura, A. (2019), "Assessment of the current state and trends of China's economic development in the context of globalization of world economic relations", *Eastern Europe: Economy, Business and Management*, vol. 20, pp. 43–52.
22. Zvarych, R. Reznikova, N. and Ivashchenko, O. (2019), "The expansionist imperatives and determinants of the international economic policy of china", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 9, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7286> (Accessed 7 Jan 2021).
23. Zvarych, R. Reznikova, N. and Ivashchenko, O. (2019), "Approaches to identifying the form of china's economic expansion in the context of global economy transnationalization: the commercial expansion case", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 8, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7285> (Accessed 7 Jan 2021).
24. EMSNOW (2020), "What Changed from NAFTA to USMCA?", available at: <https://emsnow.com/what-changed-from-nafta-to-usmca/> (Accessed 7 Jan 2021).
25. Livingston International (2020), "USMCA CHANGE IS HERE. The question isn't whether change is coming to North American trade. It's whether you're positioned to thrive in this new environment", available at: <https://www.livingstonintl.com/usmca/> (Accessed 7 Jan 2021).

26. Reznikova, N. Ivashchenko, O. and Aslanova E. (2020), “The United States, China and Mexico at the center of the trade war: the content and specifics of the development of economic conflicts in the XXI century”, available at: <http://194.44.12.92:8080/xmlui/handle/123456789/4710> (Accessed 7 Jan 2021).

27. Reznikova, N. Ivashchenko, O. and Panchenko, V. (2020), “International cooperation in the field of economic diplomacy: the experience of China through the prism of the implementation of sanctions policy”, available at: <http://194.44.12.92:8080/xmlui/handle/123456789/4985> (Accessed 7 Jan 2021).

28. Yurchishin, V. (2019), *Torhovel'ni vijny suchasnosti ta ikh vplyv na ekonomichne zrostantia i rozvytok u sviti ta Ukraini* [Modern trade wars and their impact on economic growth and development in the world and in Ukraine], Zapovit, Kyiv, Ukraine.

29. ASEAN (2020), “Summary of the Regional Comprehensive Economic Partnership Agreement”, available at: <https://asean.org/storage/2020/11/Summary-of-the-RCEP-Agreement.pdf> (Accessed 7 Jan 2021).

30. China Briefing (2019), “China’s Six New Free Trade Zones: Where Are They Located? ”, available at: <https://www.china-briefing.com/news/china-free-trade-zones-six-provinces/> (Accessed 7 Jan 2021).

31. China Briefing (2020), “China’s FTZ Count Rise to 21 After Beijing, Hunan and Anhui Are Newly Added”, available at: <https://www.china-briefing.com/news/chinas-ftz-count-rise-to-21-after-beijing-hunan-and-anhui-are-newly-added/> (Accessed 7 Jan 2021).

32. XINHUANET (2019), “China announces six new pilot free trade zones”, available at: http://www.xinhuanet.com/english/2019-08/26/c_138339873.htm (Accessed 7 Jan 2021).

33. Ivashchenko, O. and Reznikova, N. (2018), “Projections of deglobalization in the contemporary international economic relations in the context of the paradigm of globalism”, *Bulletin of Mariupol State University. Series: Economics*, vol. 1, pp. 98-106.

Стаття надійшла до редакції 18.01.2021 р.